

TURUK

2022, Yıl/Year: 10, Sayı/Issue: 31, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 20.10.2022

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 24.11.2022

Sayfa / Page: 286-294

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

 Arş. Gör. Kevser AKMAN

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk
Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü. Niğde/TÜRKİYE. El-mek:
kevserakman@ohu.edu.tr / kevserakman12@gmail.com

PYGMALION VE GOLEM ETKİSİ EKSENİNDE SÖZÜN VE DÜŞÜNCENİN GÜCÜ

Öz

Pygmalion ve Golem etkisi birbirine zıt iki kavramdır. İkisinin de temelinde kendisini gerçekleştiren kehanet yatar. Bahsi geçen bu kehanet, olumlu ya da olumsuz bir olayın sonucu olarak karşımıza çıkar. Olumlu ve iyi bir olay meydana geliyorsa Pygmalion etkisi; olumsuz, kötü ve negatif bir olay meydana geliyorsa Golem etkisi adı verilmektedir. Bir başka ifadeyle *Pygmalion etkisi*, bir kişinin olumlu beklentilerinin başka birinin davranışlarına olumlu yön vermesidir; *Golem etkisi* ise, bir kişinin olumsuz beklentilerinin başka birinin davranışlarına olumsuz yön vermesidir. Söz ve düşünce, insanın kendini ifade etme biçimi olup insanüstü güçlerin merkezinde bulunur. İnsan, bedeni ve sınırlı zihin gücüyle elinde bulunanlardan çok daha fazlasına söz ve düşünce vasıtasıyla erişmeye çalışır. Sözün ve düşüncenin gücü kişinin yeteneğiyle doğru orantılıdır. Kişinin bunu fark ettiği an hayatındaki her şey yön değişir. İnsan sözleriyle karşısındaki kişileri veya etrafındakileri yönetebildiği andan itibaren Pygmalion ve Golem etkisi devreye girer. Bu çalışmada, Yunan mitolojisindeki Pygmalion ve Yahudi mitolojisindeki Golem kavramlarıyla sözün ve düşüncenin gücüne, önemine ve etkisine değinilmek amaçlanmıştır.

* Bu makale, 11-13 Kasım 2021 tarihleri arasında Gaziantep'te düzenlenen Uluslararası Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumunda sunulan bildirinin genişletilmiş hâlidir.

Anahtar Kelimeler: Pygmalion etkisi, Golem etkisi, sözün gücü, düşüncenin gücü, dil bilimi.

POWER OF WORD AND THOUGHT ON THE AXIS OF PYGMALION AND GOLEM EFFECT

Abstract

Pygmalion and Golem effect are two opposing concepts. The basis of both is the prophecy that fulfills itself. This prophecy appears as a result of a positive or negative event. If a positive and good event occurs, the Pygmalion effect is called; if a negative, bad and negative event occurs, the Golem effect is called. In other words, the Pygmalion effect is that one person's positive expectations give a positive direction to another person's behavior; the golem effect is that one person's negative expectations give a negative direction to another person's behavior. Words and thoughts are the way people express themselves and are at the center of superhuman powers. Man, with his body and limited mind power, tries to reach much more than what he has through words and thoughts. The power of speech and thought is directly proportional to one's ability. The moment one notices this, everything in one's life changes direction. The Pygmalion and Golem effect comes into play as soon as the human can rule the other person or those around him/her with his/her words. In this study, it is aimed to mention the power, importance and effect of word and thought with the concepts of Pygmalion in Greek mythology and Golem in Jewish mythology.

Key Words: Pygmalion effect, Golem effect, power of word, power of thought, linguistics.

Giriş

Düşünce, insanoğlunun ilk var olduğu andan itibaren günümüze kadar varlığını sürdürüp gelmiştir. Bireylerin kendi fikrini ifade etmedeki başvurduğu ilk yol düşüncedir. Düşünceler söz/sözler aracılığıyla anlamlı bir bütün olur. İletişim sırasında kullanılan sözler, bireyin/bireylerin kelime haznesi, sözcükleri kullanma gücü ve etkili söylemesi ile ilgilidir. Ayrıca bu sayılan özellikler bireylerin kabiliyetiyle de doğru orantılıdır. Kişi zihninde düşündüğü ibareyi doğru sözcükler seçerek ya da kullanarak karşı tarafa aktarabilirse hem dilin zenginliklerinden yararlanır hem de etkili bir iletişim kurar. Bu noktada insanoğlunun düşünüp sözcükler vasıtasıyla kurduğu cümleler de sosyal yaşantısına dair inanç ve beklentilerle aynı düzlemde yer alır.

Yunan mitolojisinde Pygmalion adıyla ve Yahudi mitolojisinde Golem adıyla anılan bu kavramlar birbirinin tam zıddıdır. Birbirine zıt olan bu iki kavram kendini gerçekleştiren kehanetin olumlu ve olumsuz iki yönüdür. Kehanet ise sözlük anlamıyla “bir olayın gerçekleşeceğini önceden bilme” (URL-1) durumudur.

Başlangıçta gerçekliği söz konusu olmayan herhangi bir durumun, düşünce sayesinde gerçekleşmesine kendini gerçekleştiren kehanet denilmektedir (Çakır, 2021: 111). Kendini gerçekleştiren kehanet, düşünceler ve davranışlar vasıtasıyla olumlu sonuçlar doğurmasına

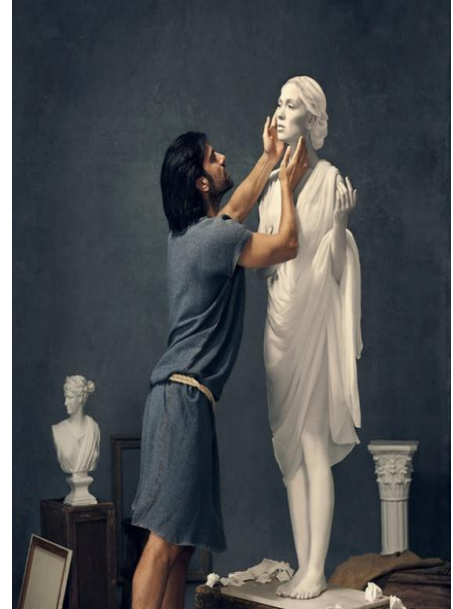
Pygmalion etkisi; olumsuz sonuçlar doğurmasına ise Golem etkisi adı verilmektedir. Çalışmada, üzerinde durulan Pygmalion ve Golem etkisi söz ve düşünce perspektifinde ele alınarak değerlendirilmiştir.

PYGMALION ETKİSİ VE GOLEM ETKİSİ

1. Pygmalion Etkisi

Pygmalion etkisinden ilk kez Amerikalı sosyolog Robert K. Merton bahsetmiştir. Merton, Amerikalı bir sosyoloğun “bireylerin durumları, olayları ya da olguları gerçek olarak tanımlaması sonucunda olaylar gerçek olacaktır” sözlerinden yola çıkarak başarısız olmaya ikna edilmiş endişeli bir öğrencinin çalışmaya fazla zaman ayırmak yerine kaygılanıp sınavının kötü geçmesi sonucunda “başlangıçta yanlış tanımlanan bir davranışın/olayın gerçekleşmesine sebebiyet veren düşüncenin yeni bir davranış uyandırmasıdır (Merton, 1948: 193-195) şeklinde açıklanmıştır.

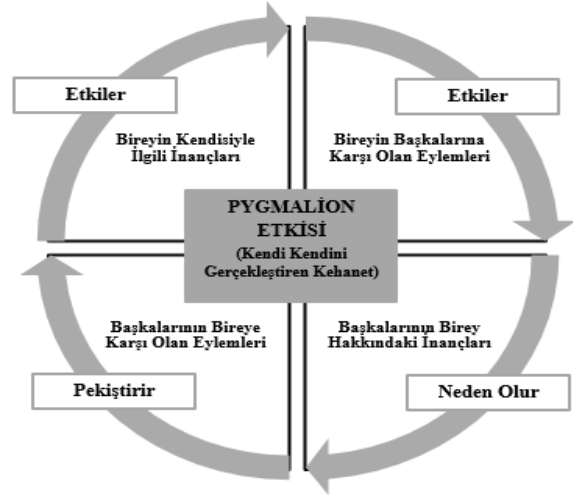
Merton’un bu çalışmasından sonra Robert Rosenthal ve Lenore Jacobson da Pygmalion etkisi üzerine bir deney yapmıştır. TOGA (Tests of General Ability) adlı bu deney genel yetenek testidir. Bu testin seçilmesinin sebebi, sözel olmaması ve öğrencilerin öğrendiği okuma, yazma ve aritmetik gibi okulda öğrenilen bilgilere dayalı olmamasıdır. Bu testte %20’lik dilime giren öğrencilerin zekâ seviyesinin yüksek olduğu söylenir. Fakat okulda böyle bir deney yapılmamış rastgele isimler verilmiş ve bu isimlerin oldukça yüksek zekâ kabiliyetleri olduğu söylenmiştir. Bu durum sonucunda öğretmenlerin zihninde öğrenciler üstün zekâlı ve özel çocuklar olduğu düşüncesi benimsetilmiştir. Öğretmen bir şey anlattığında öğrencilerin anlamaması durumunda öğretmen çocukların üstün zekâlı olduğuna inandığı için anlatamadığını düşünür ve tekrar anlatır. Bunun bilincinde olan öğrenciler ise üstün zekâlı olduğuna inanmış ve yapabileceğinin farkındadır. Neticesinde öğretmenlerin ve öğrencilerin zihninde bir beklenti oluşturulmuştur. Öğretmen ve öğrenciye yüklenen bu olumlu düşünce hareketler ve davranışlar sayesinde pekiştirilmiştir. 8 ay sonra tüm çocuklar için TOGA testi tekrar yapılmıştır. Birçok öğrencinin zekâ seviyesi oldukça artmıştır. Görüldüğü gibi, bu özel olarak nitelendirilen çocuklara öğretmenler özel ilgi göstermiştir. Öğrenciler açısından bu davranış onları çalışmaya teşvik etmiştir. (Rosenthal ve Jacobson, 1966: 115-118). Deney sonucunda, öğretmenlere rastgele verilen öğrenci isimlerinin öğretmenlerde bir beklenti oluşturduğu görülmektedir. Bu beklenti öğretmenlerin davranışlarını olumlu yönde etkileyerek öğrenciler üzerinde olumlu sonuçlar elde edilmesine yardımcı olmuştur. Yani Pygmalion etkisinde bir birey başka bir bireyin hareketiyle/davranışıyla alakalı beklenti geliştirmeye başladığında düşünce ve sözleriyle bireyi etkisi altına alabilir.

(URL-2)

Yani, Pygmalion etkisi, beklentinin fazla olmasıdır. Kişinin sergilediği davranışlarla doğru orantılı olup kişiler arasındaki beklenti, davranış ve inanca yönelik interaktif bir rol oynar. Bu etki sözlü bir şekilde ya da davranışlarda görülebilir. Sonuçta bireyler üzerinde pozitif yönde yükleme yapılır. Shashank, Pygmalion etkisini dört aşamada ele almıştır:

1. Beklenti hakkında bilgi veya fikir edinilir.
2. Beklenti iletilir.
3. Davranış beklentiyi karşılayacak şekilde uyarlanır.
4. Beklenti gerçek olur (Bay, 2021: 62-63).

Pygmalion etkisini, Pygmalion efsanesi çerçevesinde de ele almak gerekir. Antik çağda, Kıbrıslı Pygmalion adında bir heykeltıraş vardır. Bu heykeltıraş kadınlardan nefret edip ant içerek ömrü boyunca evlenmemeye karar verir. Bilinçaltının etkisiyle mi yoksa insanlara kusursuz bir kadının nasıl olması gerektiğini göstermek için mi bilinmez, bir gün kadın heykeli yapmaya karar verir. Uğraşır o zamana kadarki en iyi kadın heykelini yapar. Hatta yaptığıyla yetinmeyerek defalarca heykeli düzeltir ve sonunda o fildişi parçası mükemmel bir hâle bürünür. İnsanlar, ilk görüşte canlı bir kadın sanır, öyle bir kadın olur ki eşi benzeri yoktur... Pygmalion, heykele çeşit çeşit giysiler giydirir, pırıl pırıl çiçekler hediye eder, güzel güzel sözler söyler, şiirler okur... Gece olunca yatağına yatırıp onu öpüp koklar. Düşlerinde hep onun canlandığını hayal eder. Sonunda cansız bir şeyi sevdiğinin farkına varır ve acı gerçekle karşılaşır... Venüs bayramı gelmiştir. Halk, aşk tanrıçası için kurbanlar kesip, şenlikler düzenleyip şölenler verir ve sevgililer Venüs'e yalvarır. Pygmalion da aşk tanrıçasına giderek heykeline can vermesi için canı gönülden güzel sözler söyleyerek tanrıçaya yalvarır. Sonra eve geldiğinde fildişi sevgilisinin karşısına geçer ve heykele uzun uzun baktıktan sonra cansız dudaklarından öper. Ansızın geri çekilen Pygmalion öptüğü dudakların her zamanki gibi soğuk değil, ılık olduğunu fark eder. Bir daha öper ve dudakların giderek ısındığının, yumuşadığının farkına varır. Büyük bir sevinçle heykele sarılır. Venüs, bu büyük aşkı karşılıksız bırakmaz ve heykele can verir (Erhat, 2012: 259).

Söz açısından Pygmalion efsanesi güzel ve olumlu bir örnektir. Pygmalion'ın güzel sözleri ve şiirleri sayesinde bir heykel bile vücut bulmuştur. Bu bir efsane dahi olsa güzel ve içten söylenen tılsımlı sözler günlük hayatta her an güzel sonuçlar doğurur. Efsunlu sözler, insanın hayatını renklendirir ve olumlu anlamda katkı sağlar (Kabaş, 2018).

İnsanüstü güçlerin temelinde var olan sözü, ruhlardan ve büyüden ayırmak mümkün değildir. Çünkü birey, sınırlı zihin gücüyle elinde bulunanlardan çok daha fazlasına söz aracılığıyla erişmeye çalışır. Söz, yaratılışı harekete geçiren esas öğedir; gök gürültüsünün, suyun ya da ateşin sesi olarak ilahidir; tanrı veya ruhlarla iletişim kurmanın yollarından birisidir;

söz tedavidir; söz tılsımdır (Dilek, 2020: 59). Söz kişinin düşüncelerini ifade etme şeklidir. Düşünce ve söz, içten ve samimi olarak dile geldiğinde insanı derinden etkileyebilecek güçtedir. Pygmalion etkisinde görüldüğü gibi kişiler sözleriyle etrafındaki kişileri yönetebilir. Düşüncenin ve sözün gücü, kişinin kabiliyeti ile doğru orantılıdır.

Düşünce, kendisini meydana getiren kavramları istediği biçimde yoğurup onlara istediği biçimde verir. Yani, istediği cümleyi kurma ve istediği hükmü verme hakkını kendinde görür. Bu da düşüncenin canlılığı vasıtasıyla nesne, hareket ve olaylar arasında yeni bağlar kurulmasına yardımcı olur (Karaağaç, 2009: 40).

Düşüncenin sözden önce geldiğinin belirtilmesi, kişinin/kişilerin söylediği söz ya da sözlerde düşüncenin önemine dikkat çekmektedir (Alkaya, 2001: 65). Düşünce, söz aracılığıyla dile geldiği için yeteri düzeyde düşünülmüş olması gerekmektedir. Çünkü ağızdan çıkan sözlerin gerçekleşme ihtimali bizim beklenti ve inançlarımızla doğrusal bir düzlemedir.

Yunus Emre de söze kutsal bir anlam yükleyip aşağıdaki beyitte sözün önemini vurgulamaktadır:

Söz ola kese savaşı söz ola bitüre başı

Söz ola ağulu aş bal ile yağide bir söz (Türkmen ve Sağlam, 2019: 1351).

Yunus'un da bu beyitte ifade ettiği gibi söz; savaşı da bitirir, yarayı da iyileştirir, zehirli aş da yağ ile bal eder (Bilgin, 2020: 31). Söz, bu denli önemlidir ve insanın dünyasıdır.

Kutadgu Bilig'de Hükümdar, Ay-Toldı'ya sözün ne kadar yararı ne kadar zararı var diye sorar. Ay-Toldı ise şöyle yanıt verir:

Bu ay toldı aydı söz asğı uluğ

Yirinçe tüşürse beğütür kuluğ (1001)

Söz asğı bile kör yağız yirdeki

Yaşıl kökke yoklar bolur tördeki (1002) (Arat, 1947: 117-118)

Ay-Toldu dedi ki: Sözün faydası büyüktür; söz yerinde kullanılırsa, kulu yükseltir / Söz sayesinde yağız yerden mavi göğe yükselir ve başköşeye geçenlerden olur (Arat, 2018: 253).

2. Golem Etkisi

Golem etkisi, kendini gerçekleştiren kehanetteki çarpıklıkları, peşin hükümleri ve peşin hükümlerin doğurduğu/getirdiği olumsuz etkiler üzerine odaklanır. Bu olumsuz etkiler sosyal bilimler ve eğitim bilimleri gibi alanlarda çalışanların kaygılarını temsil etmek için kullanılmaktadır (Manav ve Köroğlu, 2019: 6).

Golem etkisi üzerine çalışan Eden, düşük beklentilerin olumsuz sonuçlar doğuracağını savunmaktadır. Babad ve arkadaşları ise sınıf ortamında yapılan bir deneyde öğretmenlerin bazı öğrencilerin diğer öğrencilere nazaran sınıfta gösterdikleri bazı performanslarına ilişkin düşük beklentiye sahip olurlar. Öğretmenin bu düşük beklentisi öğrencilerde daha düşük bir motivasyon oluşturur, daha az çaba sarf ederler, daha düşük bir performans gösterirler ve daha az

başarılar. Bu düşük başarı ve performanslar hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin beklentilerini olumsuz yönde pekiştirir ve Golem etkisi gerçekleşmiş olur (Rowe ve O'Brien, 2002: 615).

Manzoni ve Barsoux da Golem etkisi üzerine çalışma yaparak Golem etkisinin herkes tarafından bilinen ve üstlerin/yöneticilerin davranışlarının çalışan motivasyonunu nasıl azalttığı konusu üzerine çalışmıştır. Bu çalışmada, motivasyon eksikliğinin çalışan kişilerin işlevsel olmasına engel olduğu ve üstün/yöneticinin düşük performans beklentisinin astlar/çalışanlar üzerinde olumsuz etki ve düşük performans sergilemelerine sebep olduğu kanısına varılmıştır (Mersinlioğlu, 2022: 28). Golem üzerine yapılan bu çalışmalar ve araştırmalar doğrultusunda sosyal hayatta, günlük yaşantıda ve iş yaşantısında meydana gelen birçok olaylar esasında bireyin ya da bireyin çevresindeki kişilerin beklentileri üzerine kuruludur. Bu beklentilerin gerçek olması insanların düşünce, inanç ve söylediği sözle doğru orantılıdır. Bu yüzden, insanoğlu, düşündüklerinde ve söylediklerinden ibarettir.

Golem etkisini, Golem efsanesi çerçevesinde ele alıp değerlendirmek gerekir. Yahudi mitolojisinde yer alan Golem, 16. yüzyılda Praglı Haham¹ Judah Loew ben Bezalel tarafından yaratılmış bir canavardır. Bir rivayete göre yaratıcısına hizmet edebilmesi için kilden yapılmış bir canavardır. Yahudilikte dinlenme ve ibadet günü olarak kabul edilen Şabat Günü yani cumartesi günü, Golem'in kapalı tutulması gerekmektedir. Fakat Haham Judah Loew ben Bezalel, Golem'i kapatmayı unuttur ve Golem, Şabat'ta kendi hâline bırakılırsa büyük bir yıkım oluşturacağı beklentisi oluşur. Bu efsane çerçevesinde Golem etkisine genel olarak bakıldığında kendini gerçekleştiren kehanetlerin olumsuz etkilerine odaklanan kişilerin endişelerini temsil eder ve düşük beklentilerin üzerindeki zayıflığı gösterir (Rowe ve O'Brien, 2002: 614-615).

(URL-3)

Başka bir rivayete göre ise Golem, Yahudi toplumuna hizmet etmesi ve onları koruması için kilden yapılmış bir meydana getirilir. Bu heykelin zekâsı az ve ruhu da yoktur. Fakat birçok açıdan topluma yararlı olmaktadır. Alnında, doğruluk, gerçeklik anlamlarına gelen "emet" sözü yazmaktadır. Şabat Günü yani cumartesi günü Yahudiler çalışmadığı için Golem'in alnındaki "e" harfi silinip "met" sözü kalır. Bu *met* sözü ölüm anlamına gelmektedir. Bundan dolayı, Golem, o gün boyunca hareketsiz bir hâlde ölü bir biçimde kalır. Efsaneye göre *met* sözü, Golem'e olumsuz/negatif bir beklenti yüklemiştir. Sonuç itibarıyla da o gün boyunca Golem yarar sağlamamıştır (Uzun, 2020: 25).

¹ Yahudi din adamı.

Golem efsanesi, düşünce, inanç ve beklenti açısından Golem etkisini açıklamak adına güzel bir örnektir. Çünkü anlatılan her iki rivayette de Golem'e olumsuz bir anlam yüklenmiştir ve sonucunda gerçekleşen olay da olumsuz olmuştur.

Düşünüleni ifade etme biçimi olan söz derinliktir, inceliklidir ayrıntıdır. İnsanoğlu bunun farkına vardığı an hayatındaki her şey olumlu ya da olumsuz anda yön değiştirir. Olumlu yön değiştirmesine Pygmalion etkisi adı verilirken olumsuz yön değiştirmesine de Golem etkisi adı verilmektedir.

Düşünce, sosyal hayattaki sorunları çözer, ilişkileri açıklar ve bireyin zihinsel katkı sağlar. Böylelikle söz ve düşünce birbirine katkı sağlayarak gelişir (Vygotsky, 2018: 87-88). Düşünce, bireylerin ya da toplumların hayatını, davranışını veya performansını yansıtır. Tıpkı, Shakespeare'in dediği gibi Düşüncelerin neyse hayatın da odur. Hayatın gidişini değiştirmek istiyorsan düşüncelerini değiştir. Henry Ford da "Eğer yapamayacağınızı düşünüyorsanız, haklısınız. Yapamazsınız" der, çünkü beklentiler düşüncelerle var olup sözlerle şekillenerek davranışlara yansır.

İnsanlar, günlük yaşantıda düşünüp konuşarak iletişim kurarlar. Düşünülen her düşünce ve konuşulan her söz karşısındaki bireyi şekilde etkiler. Fakat öyle sözler vardır ki karşısındaki bireyi kızdırıp kötü olayların ve felaketlerin meydana gelmesine neden olur. İletişim kurarken sert, olumsuz, ölçsüz, ılımlı olmayan sözler sarf etmemeye özen gösterilmelidir. Geçmişten günümüze kadar varlığını sürdürüp gelen atasözlerinde sözün gücünü bu bağlam doğrultusunda yansıtan bazı atasözleri vardır. Bu atasözleri, ölçülü ve yapıcı konuşmanın iletişim esnasında gerekliliğini vurgulamak için kullanılır (Pala, 2018: 266): *Söz var baş bitirir, söz var iş bitirir; Söz var dağa çıkarır, söz var dağdan indirir; Tatlı söz can azığı, acı söz baş kazığı.*

	Pygmalion Etkisi	Golem Etkisi
Kişisel Özellikler	Yüksek Beklenti	Düşük beklenti
	Sabırlı	Sabırsız
	Teşvik edici	Cesaret kırıcı
	Kabul eden	Hoşgörüsüz
	Duygusal kararlılık	Duygusal istikrarsızlık
	Konuşması kolay	Yaklaşması zor

Tablo 1²

² Manav, Selin ve Köroğlu, Özlem (2019). "Yiyecek İçecek İşletmelerinde Pygmalion ve Golem Etkisinin İşgörenlerin Davranışsal Uyumunu Açısından Değerlendirilmesi". Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 7 (1), s. 3-24.

Sonuç

Yunan mitolojisindeki Pygmalion etkisi ve Yahudi mitolojisindeki Golem etkisi birbirinin tam zıddı olarak değerlendirilip ele alınmıştır. Pygmalion etkisi ve Golem etkisinde görüldüğü gibi olumlu ve olumsuz davranışlar bireylere söz ve düşünce aracılığıyla aktarılır. Olumlu olarak aktarılan pozitif sözler veya beklentiler davranışlara olumlu olarak yansır ve Pygmalion etkisi gerçekleşir. Olumsuz olarak aktarılan negatif sözler veya beklentiler de davranışlara olumsuz olarak yansır ve Golem etkisi gerçekleşir. Pygmalion ve Golem etkisi üzerine çeşitli alanlarda çeşitli çalışmalara yapılmış olsa da Golem etkisi üzerine alanyazında daha az çalışma yapıldığı görülmüştür.

Pygmalion ve Golem etkisinde sözün ve düşüncenin gücü oldukça önemli bir rol oynar ve birlikte var olurlar. Çünkü beklentiler, sözler aracılığıyla karşıdaki kişinin davranışlarını etkilediği ve yönettiği için ortaya çıkan/sunulan bu davranışlar bireyin/bireylerin performansını etkilemektedir. Tüm bu eylemler neticesinde göz gördüğüne kulak duyduğuna ikna olur ve insanoğlu hep ettiklerini biçer. Bu doğrultuda, olumlu düşünmek ve olumlu sözler dile getirmek günlük yaşantıda, sosyal alanda ya da çalışma hayatında oldukça önemlidir.

Kaynaklar

- Alkaya, Ercan (2001). Tatar Türkçesinde Dil ve Söz ile İlgili Atasözleri Üzerine Bir Değerlendirme. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 11, Sayı 2, s. 55-76.
- Arat, Reşit Rahmeti (1947). *Kutadgu Bilig Cilt 1 Metin*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Bay Dönertaş, Aysun (2021). *Okul Müdürlerinin Öğretim Liderliği Davranışlarının Öğrenciler Üzerindeki Pygmalion Etkisi*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Çakır, Dilek (2021). “Kendini Gerçekleştiren Kehanet: Kırmızı Saçlı Kadın”. *MECMUA Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi [International Journal Of Social Sciences]*, Yıl: 6, Sayı: 12, s. 110-117.
- Dilek, İbrahim (2020). “Kült Kavramı ve Söz Kültü”. *Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 95, s. 47-77.
- Erhat, Azra (2012). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kabaş, Sedef (2018). Sözcüklerinizi Değiştirin, Dünyanız Değişsin | Sedef Kabaş | TEDxIzmir. Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=sP13RdgcQMM>. [Erişim: 02.10.2022]
- Karaağaç, Günay (2009). *Dil Tarih ve İnsan*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Manav, Selin ve Köroğlu, Özlem (2019). “Yiyecek İçecek İşletmelerinde Pygmalion ve Golem Etkisinin İşgörenlerin Davranışsal Uyumu Açısından Değerlendirilmesi”. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7 (1), s. 3-24.

- Mersinlioğlu Serin, Gül (2022). *Pygmalion Algısının Sağlık Çalışanlarının Özyeterlilik ve Bireysel Yaratıcılıkları Üzerine Etkileri: Bir Kamu Kurumu Örneği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
- Merton, Robert K. (1948). “The Self-Fulfilling Prophecy”. *The Antioch Review*, , Vol.8, No.2 s. 193-210.
- Pala, İskender (2018). *Sözün Özünden Dünden Bugüne Atasözleri*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Rosenthal, Robert ve Jacobson, Lenore (1966). “Teachers’ Expectancies: Determinants Of Pupils’ IQ Gains”. *Psychological Reports*, V.19, s. 115-118.
- Rowe, W. Glenn ve O’Brien James (2002). The Role of Golem, Pygmalion, and Galatea Effects on Opportunistic Behavior in the Classroom. *Journal of Management Education*, Vol. 26 No. 6, December 2002 612-628, pp. 612-628. DOI: 10.1177/1052562902238321
- Türkmen, Fikret ve Sağlam, Soner (2019). “Kutadgu Bilig ve Yunus Emre’de Söz Algısı”. *Uluslararası Kutadgu Bilig Kurultayı*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s.1348-1361.
- URL-1: <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim: 07.08.2022]
- URL-2:<https://wannart.com/icerik/24554-kendini-gerceklestiren-kehanet-pygmalion> [Erişim: 03.09.2022]
- URL-3:<https://www.dinvemitoloji.com/2021/01/golem-yahudilerin-muhafizi.html> [Erişim:28.08.2022]
- Uzun, Sercan (2020). *Pigmalyon, Golem ve Galatea Etkileri ile Örgütsel Bağlılık Üzerine Nitel Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vygotsky, Lev S. (2018). *Düşünce ve Dil* (Çev. Burak Erdoğan). İstanbul: Roza Yayıncılık.